

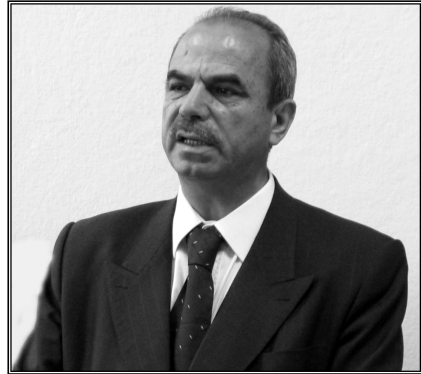
KONGRE-TOPLANTI

“İSLÂM TARİHİ ANABİLİM DALI ÖĞRETİM ELEMANLARI TOPLANTISI” (01-02 HAZİRAN 2005/KONYA)

Doç.Dr. İsmail Hakkı ATÇEKEN
Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümü İslâm Tarihi Anabilim Dalı tarafından organize edilen “İslâm Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Elemanları Toplantısı” 1-2 Haziran 2005 günleri Konya’da yapıldı. Daha önce İslâm Tarihi Anabilim başkanlıklarına gönderilen davet yazılarıyla her fakülteden ikişer öğretim elemanının bu toplantıya katılabileceği belirtilmiş, isimleri Anabilim başkanlıklarınca belirlenen öğretim elemanları bu toplantıda hazır bulunmuşlardır. Toplantıya 37’si Konya dışından olmak üzere toplam 45 öğretim elemanı katılmıştır. Konya dışından gelen misafir öğretim elemanları, Selçuk Üniversitesi Alaaddin Keykübâd Kampüsü içindeki Rektörlük konuk evinde ağırlanmışlardır. Toplam üç oturum halinde düzenlenen toplantı oturumları Meram kampüsü içindeki İlahiyat Fakültesi toplantı salonunda gerçekleştirilmiştir. Toplantıdaki tüm konuşmalar kamerayla görüntülü olarak kaydedilmiştir.

Toplantı, 1 Haziran 2005 Çarşamba günü saat 10:00’da Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölüm Başkanı Prof.Dr. M. Ali Kapar’ın konuşmasıyla başladı. Prof.Dr. M. Ali Kapar, misafirlere hoşgeldiniz dileklerini ilettikten sonra toplantı hakkında kısa bilgi verdi. Daha sonra Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanı Prof.Dr. Ahmet Önkal açış konuşması yaptı. Prof.Dr. Ahmet Önkal toplantıya katılanlara teşekkür ettikten sonra bu tip bir araya gelmelerin çok önemli olduğunu, tanışma ve kaynaşmaya vesile oldu-

Prof.Dr. M.Ali Kapar

ğunu söyledi. Prof.Dr. Ahmet Önkal, Konya toplantısının 10 yıllık bir aradan sonra bir başlangıç olduğunu, daha sonraki yıllarda bu toplantıların geleneksel hale gelerek daha geniş katılımlı olarak devam etmesini dileyerek konuşmasını tamamladı.

1.OTURUM: 01 Haziran 2005 Çarşamba saat: 10:00-12:30
(Oturum başkanı: Prof.Dr. Ahmet Önkal)

Prof.Dr. Ahmet Önkal

Oturum başkanı S.Ü. İlahiyat Fakültesi dekanı Prof.Dr. Ahmet Önkal, oturuma geçmeden önce toplantıya katılanlar arasında tanışma yapılmasını teklif etti. Bu teklif uygun bulundu ve her öğretim elemanı ismini, ünvanını, çalıştığı üniversiteyi, çalışma konuları ve ilgi alanlarını söyleyerek tanışma gerçekleştirildi. Birinci oturumda raportör olarak Doç.Dr. İsmail Hakkı Atçeken ve Yrd. Doç.Dr. Mustafa Demirci görevlendirildi.

Daha sonra birinci oturumun tebliğcisi Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr. Adnan Demircan, "İslâm Tarihi Bilim Dalında Hazırlanan Lisanüstü Tezler, Konuları ve Tez Konusu Belirlenmesinde Karşılaşılan Bazı Sorunlar" isimli tebliğini bilgisayar ve data show desteğiyle sundu. Ekleriyle birlikte toplam 17 sayfadan oluşan bu tebliğin içeriği kısaca şu şekildedir:

İlahiyat Fakülteleri İslâm Tarihi Anabilim Dalında Mart 2005 itibariyle toplam 66 öğretim üyesi çalışmaktadır. 1984-2003 yılları arasında 311'i yüksek lisans, 98'i doktora olmak üzere toplam 409 adet Lisanüstü tez yaptırılmıştır. Tezlerin %76'sı yüksek lisans, %24'i doktora'dır. En fazla tez yaptırılan beş üniversite sırasıyla; Ankara, Marmara, Selçuk, Uludağ ve Erciyes'tir. En fazla tez danışmanlığı yapan İslâm Tarihi öğretim üyeleri ise Prof.Dr. Mustafa Fayda, Prof.Dr. Sabri Hizmetli, Prof.Dr. Ahmet Uğur, Prof.Dr. Ziya Kazıcı, Prof.Dr. Hüseyin Algül, Prof.Dr. Ahmet Önkal, Prof.Dr. İsmet Kayaoğlu, Prof.Dr. Nesimi Yazıcı, Prof.Dr. Osman Çetin, Prof.Dr. İrfan Aycan ve Prof.Dr. M.Ali Kapan'dır. Tez konusu açısından en fazla çalışılan dönem Osmanlılardır

Prof.Dr. Adnan Demircan

(%23.7). Daha sonra sırasıyla literatür, biyografi, Hulefâ-i Râşidin dönemi, bölge ve şehir tarihleri, Hz. Peygamber dönemi, ilk dönem İslâm Tarihi, Abbasîler, Emevîler ve çağdaş İslâm Tarihi gelmektedir. Cahiliye, Endülüs ve Selçuklu dönemleriyle ilgili tezlerin azlığı dikkat çekicidir.

Tez konularının belirlenmesinde etkili olan unsurlar; öğrencilerin ilgisi, danışmanların tercihi, öğrencilerin imkanları, tarihimize duyulan ilgi ve güncel tartışmalardır. Tez konusu belirlenmesinde karşılaşılan en önemli sorunlar; konuların çoğunun çalışılmış olması ve aynı tez konusunun çeşitli üniversitelerde tekrar çalışılmasıdır. Bazı Lisanüstü tez konuları farklı üniversitelerde 3-4 kez çalışılmıştır.

Prof.Dr. Adnan Demircan'ın Önerileri:

1- Bilgi merkezi kurulmalı, çalışılmakta olan tez konuları bu merkeze bildirilmelidir. Bu amaçla bir web sitesi oluşturulmalıdır.

2- Tez konusunun sınırları iyi belirlenmeli, özellikle yüksek lisans tez konularının kapsamı dar tutulmalıdır.

3- Diğer ülkelerde çalışılan konular ülkemizde değişik şekillerde yüksek lisans tezi olarak çalışılabilir. Doktora tezi ise özgün olmalıdır.

4- Hz. Peygamber dönemiyle ilgili genel konular yerine dar bir alanı veya olayı ele alan konular çalışılmalıdır.

5- Emevî, Abbasî, Selçuklu, Osmanlı dönemlerinde etkili olan tarihi şahsiyetlerle ilgili çalışmalar yapılabilir.

6- Arap kabileleri, Maveraünnehr, Uzakdoğu, Ortadoğu ve Afrika bölgelerinin tarihi hakkında bir çok çalışma yapılabilir.

7- Bölge ve şehir tarihleri, literatür çalışmaları, Batı'daki İslâm Tarihi çalışmaları hakkında tezler yapılabilir.

8- "Türkiye'de İslâm Tarihi Çalışmaları" adlı bir ders okutulabilir.

1. Müzakereci: Prof.Dr. Hüseyin Algül:

Prof.Dr. Hüseyin Algül tebliğle ilgili müzakeresinde özetle şunları söyledi: "Tebliğ güzel, derli toplu ve düzenli bir şekilde hazırlanmıştır. Yıllara, alanlara ve dönemlere göre tasnif yapılmıştır. Yapılan tezler içinde Hz. Peygamber dönemine ait çalışmaların tüm tezler içinde %7 düzeyinde kalması üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir noktadır. Ayrıca dinî-kültürel çalışmalar da çok azdır ve %1.5 civarında kalmıştır. İslâm Tarihi tezlerinde Osmanlı çalışmalarının çokluğu milletimizin tarihine olan ilgisinden kaynaklanmaktadır. İstanbul, Kayseri ve Bursa'da Osmanlı ağırlıklı çalışmalar yaptırılmaktadır. Şeriyeye sicillerinin ön plana çıkması, şehirlerin sosyal tarihi bakımından öneminden kaynaklanmaktadır. Tez konuları arasında biyografi çalışmalarının çokluğu ve ağırlığı önemlidir. Tez konularının belirlenmesinde yeni metod ve bakış açılarının eksikliği çok önemlidir. Tematik tartışmalar üzerinde durulmalıdır. Orijinal konuların belirlenmemesi ciddi bir problemdir. Tarih değişmez, ancak insanın tarihe bakışı değişebilir. Cahiliye dönemi, Endülüs tarihi ve ilim-kültür hayatıyla ilgili yeni çalışmalar yapılabilir. Yurt içi ve dışındaki bazı çalışmalar farklı bakış açısı, farklı derinlik ve yeni kaynaklar ışığında yeniden çalışılmalıdır."

2. Müzakereci: Prof.Dr. İsmail YİĞİT:

Prof.Dr. İsmail Yiğit ana hatlarıyla şu görüşleri öne sürdü: "Tebliğ iyi hazırlanmıştır. İlahiyat Fakültelerinden mezun olanların görev alma konusundaki problemleri, yapılan lisansüstü tezlerin belli yıllarda azalmasına yol açmıştır. İSAM'ın web sayfasında tezlerle ilgili yeni malzemeler bulmak mümkündür. Dil problemi (Arapça) nedeniyle Osmanlı dönemine doğru bir kaçış söz konusudur. Osmanlı tarihi çalışmalarının büyük çoğunluğu yüksek lisans tezidir, doktora tezi olarak çalışılanlar daha azdır. Doktora tez konularının yurt dışında çalışılmış olmasının Türkiye'de tekrar yapılmasına engel teşkil edip etmeyeceği hususu tartışılmalıdır. Aynı dönemi çalışan öğretim üyeleri arasında çalışılabilecek tez konularının ön tespiti yapılmalıdır. Tez konusu olarak literatür, çeşitli devletler ve tarihçilerle ilgili çalışmalar yapılabilir. Konuların sınırlarını belirlemek çok önemlidir. Bu hususta danışmana büyük sorumluluk düşmektedir."

Prof.Dr. İsmail Yiğit

Tebliğci Prof.Dr. Adnan Demircan müzakerecilere teşekkür ederek kendisinin bu görüşlerden yararlanacağını söyledi. Tebliğinin YÖK döneminde İlahiyat Fakültelerinde yapılan tezlerle sınırlı olduğunu, bu sistemin nasıl bir bilgi birikimi ürettiğinin ve İlahiyat Fakülteleri İslâm Tarihi Anabilim dallarında neler yapıldığının tespit edilmesi amacıyla diğer fakültelerde yapılan tezlere ulaştığı halde tebliğine almadığını söyledi.

Oturum başkanı Prof.Dr.Ahmet Önkal, tebliğci ve müzakerecilere teşekkür ettikten sonra tebliğle ilgili genel müzakereyi başlattı. İlk sözü alan Prof.Dr. İsmet Kayaoğlu şunları söyledi: "Tebliğde 1985 yılından önce yapılan tezler sözkonusu edilmemiştir. Bunların da dahil edilmesi uygun olacaktır. Osmanlı dönemi altı asırlık bir süreyi içine almaktadır, bu sebeple Osmanlıyla ilgili çalışmaların çokluğu doğaldır. İlahiyat Fakültesi dışındaki çeşitli bazı fakültelerde de İslâm Tarihiyle ilgili tezler yapılmaktadır, bunlar da gözden uzak tutulmamalıdır."

Daha sonra söz alan Prof.Dr. Ziya Kazıcı şu görüşlere yer verdi: "İlahiyat dışındaki tarih bölümlerinde çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Bendeniz acizane 25 yıldır öğrencilere boş zamanlarda arşiv-siyakat belgeleri okutuyorum. Bu çalışma İslâm Tarihi alanında Yüksek Lisans öğrenimine ilgiyi artırmaktadır. Şerhiye sicilleri ve arşiv belgelerinde Osmanlı'nın bir çok alandaki uygulamalarını açıkça görmekteyiz. Osmanlı tarihiyle ilgili çalışanların çoğu Arapça bilmedikleri için (Sulbiyye-Salbiyye örneğinde olduğu gibi) yanlış anlamalar ortaya çıkıyor. Osmanlı'yı en iyi anlayacak olanlar ilahiyatçılardır." Yrd.Doç.Dr. Gülgün Yazıcı şunları söyledi: "Yapılan tezlerin belli bir merkezde toplanıp tanıtımının yapılması gerekir. Her bilim dalında bu tip çalışmalara ihtiyaç vardır. Bizler kitap nesli-

yiz. Bu sebeple her yıl sonunda bunların kitap olarak yayınlanması uygun olur. Eski Türk Edebiyatı alanında 10 yıldır bitmiş olan, devam eden tez, kitap ve projeler yayınlanmaktadır.”

Prof.Dr. Ahmet Uğur, derli-toplu ve teknik bir tebliğ dinlediklerini söyledi. 1968’de İngiltere’ye doktora için gittiğinde ilk dönem çalışmak istediğini, danışman hocalarının ise Osmanlı tarihini Türklerin çalışmasının daha uygun olacağını söylediklerini ve kendisinin de bunu kabul ederek bugüne kadar Osmanlı çalıştığını söyledi. Ahmet Uğur ayrıca şunları söyledi: “Arapça eksikliği nedeniyle ilk dönemden Osmanlı’ya doğru bir kaçış vardır. Bazı Osmanlı çalışmalarında da arşive gidememek, kaynaklara inememek bir problemdir. Bunun sonucunda ibareleri, metinleri yanlış okuma sözkonusudur. Eksikliklerine rağmen İlahiyat mezunları Osmanlı’yı en iyi çalışırlar. İlk döneme ait çalışmaların bir kısmında sadece Arapça eserlerden nakil yapılmakta, değerlendirme yapılmamaktadır. Lisanüstü tez konularının sınırı daraltılmalıdır. Sayfa sayısı değil, içerik önemlidir. Tez çalışması yapılırken çalışılan bölge mutlaka görülmelidir. Prof.Dr. Faruk Sümer hakkında yazı yazdığı her yere giderdi.”

Prof.Dr. Nesimi Yazıcı, bu toplantıya katılacak olan elemanların tespitinin Anabilim dalı başkanlıklarına bırakılmasının demokratik ve uygun olduğunu, bu hususta organize heyetine teşekkürlerini sunduğunu ifade etti. Nesimi Yazıcı daha sonra şunları ifade etti: “Adnan Demircan güzel bir resim çizerek rakamlarla son durumu ortaya koydu. Osmanlı coğrafyasında yaşadığımız için bu dönemle ilgili çalışmaların çokluğu normaldir. 1985’den sonra 600 civarında arşivist alındı. Bunlar içinde İlahiyat fakültelerinden yetişenler azımsanamayacak miktardadır. Osmanlı kültürünü anlamak için ilahiyat alt yapısı gerekir. Son yıllarda Paleografi-Epigrafi dersleri açılmamaktadır. Bazı çevrelerde ‘ilahiyatçıdan tarihçi olmaz’ düşüncesi vardır.”

Prof.Dr. Mehmet Şeker şu görüşleri öne sürdü: “Tez konularının tekrarı hususunda Fen-Edebiyat ve diğer fakültelerde yapılan çalışmalar da dikkate alınmalıdır. Bölge Yazma Eserler Kütüphaneleri, Müftülük kütüphaneleri, camilere ait eski kitaplıklar ve özel şahıs kütüphanelerinde orijinal yazmalar bulunabilir. Bu yazmalar bize tez konusu zenginliği kazandırabilir.” Prof.Dr. Osman Zümrüt, problemlerin çözümü için somut adımlar atmak gerektiğini, bir sorumlunun web sayfası işini üstlenmesinin uygun olacağını, web ortamından yararlanmanın yanısıra tezlerin mutlaka kitaplaşması gerektiğini söyledi. Doç.Dr. M. Bahaüddin Varol, web sayfası isteğinin süslü, güzel bir istek olduğunu ancak konunun handikabının bilgi akışının devam etmemesi olduğunu söyleyerek her fakülteden bu iş için bir temsilci görevlendirilmesini teklif etti.

Prof.Dr. Ahmet Turan Yüksel, Batı dünyasında İslâm Tarihi alanında yapılan çalışmalarla ilgili araştırmaların olmamasına dikkat çekerek bu problemin nasıl aşılacağını tartışılması gerektiğini söyledi. Prof.Dr. Adnan Demircan bu hususta iyi dil bilen hocaların, yabancı dili iyi olan öğrencilere Batı’daki çalışmalarla ilgili araştırma yaptırabileceklerini söyledi. Bu şekilde birinci oturum sona erdi.

2.OTURUM : 01 Haziran 2005 Çarşamba saat: 15:00-18:00
(Oturum başkanı: Prof.Dr. Hüseyin Algül)

Raportör olarak Doç.Dr. İsmail Hakkı Atçeken ve Yrd. Doç.Dr. Mustafa

Demirci'nin görev yaptığı 2. oturumda başkan Prof.Dr. Hüseyin Algül toplantıyı başlatarak tebliğci Prof. Dr. Mehmet Şeker'e söz verdi. 9 Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğretim üyesi Prof.Dr. Mehmet Şeker, "Türkiye (Anadolu) Selçukluları Tarihine Dair Bazı Kaynak Çalışmaları ve Menâkıbnâmelerle Fütüvvetnâmeler" isimli tebliğini sunmaya başladı. Toplam 12 sayfa olan bu tebliğin içeriği özetle şu şekildedir:

Prof.Dr. Hüseyin Algül

"Umumi İslâm Tarihi içinde Anadolu'nun Türk-İslâm Tarihine girişinden sonraki safhası günümüz araştırmacılarının ilgilerini sürdürdükleri bir dönemdir. Türkiye Selçukluları dönemi tarihi üzerine çalışacaklar için öncelikle temel kaynakların bilinmesine ve tanınmasına ihtiyaç vardır. Prof.Dr. M. Fuad Köprülü'nün Belleten Dergisi'nde yayınladığı "Anadolu Selçukluları Tarihinin Yerli Kaynakları" adlı makalesi incelendiğinde, XI-XIV. yüzyıllardaki Türkiye Selçukluları üzerine yapılan bazı çalışmaların ele alındığı görülür. M. Fuad Köprülü'ye göre bu kaynaklar şunlardır: Vekâyinâmeler, kaybolmuş vekâyinâmeler, diplomatik

kaynaklar, diğer edebî kaynaklar, ilmi ve edebî eserler. M. Fuad Köprülü'ye göre bu kaynakların ihmal edilmesi, XII-XIV. Yüzyıl Anadolu Selçukluları döneminde bir çok karanlık noktanın oluşmasına yol açmıştır. Bunun dışında Mükrimin Halil Yınanç, Osman Turan ve diğer bazı araştırmacıların da kaynak tanımları ve çalışmaları sözkonusudur."

Prof.Dr. Mehmet Şeker'in Önerileri:

1-Türkiye Selçukluları tarihinin karanlık noktalarının aydınlatılması için yerli kaynaklara yenileri ilave edilmelidir. Bu amaçla yurt içi ve yurt dışı kütüphaneleri ve arşivlerinin ciddi bir şekilde taranması gerekir.

2-Kaynakların satır aralarındaki bilgilere ulaşılarak Anadolu tarihinin toplum hayatı ve kültürel özellikleri hakkında yeni bilgilere sahip olunabilir.

3-Bu konuda yabancı kaynaklar da ihmal edilmemelidir.

4-Anadolu kültür tarihi açısından menâkıbnâmeler ve fütüvvetnâmeler önemli birer kaynaktır. Ahmed Eflâkî'nin "Menâkıbu'l-Arifin" adlı eseri XIII. ve XIV y.y. Anadolu kültür tarihi bakımından önemli bir kaynak olarak kabul edilmektedir.

5-Fütüvvetnâmeler de aynı şekilde önemli kaynaklardır. Anadolu'da yazılmış olan fütüvvetnâmeler, Türk coğrafyasında meydana getirilmiş kültür mahsülleri olarak kabul edilir.

Prof.Dr. Mehmet Şeker

6-Menâkıbnâmeler ve fütüvvetnâmeler hakkında daha çok çalışmalar yapılmalıdır.

1. Müzakereci: Prof.Dr. Ahmet Uğur:

“Kaynak, tertip ve sonuçları açısından güzel ve dolu bir tebliğ dinledik. Kaynaklara ilâve olarak halkın dilinde nesilden nesile dolaşan sözlü menkıbeler dikkate alınmalıdır. Cönkler, halk şairlerinin şiirleri, Osmanlı’da şuarâ tezkireleri ve ağıtlar bu açıdan önemlidir. Atasözleri, ahlakî kitaplar, mev’ize kitapları, adalatnâmeler ve siyasetnâmelerden tarihi kaynak olarak yararlanmalıyız. Menâkıbnâmeler ve Fütüvvetnâmelerin dilleri sadedir, özellikle Fütüvvetnâmelerin dili genellikle Türkçedir. Türkçe deyim, tâbir ve atasözleri ile doludur. Araştırma için gerekli olan yabancı diller mutlaka öğrenilmelidir. Özellikle bu dönem için Arapça, Farsça, Ermenice, İbranice, Latince dillerinden en az birisi veya ikisi iyice öğrenilmelidir. Batıdaki kaynaklar ve özellikle kilise tarihleri iyi tetkik edilmelidir.”

2. Müzakereci: Prof.Dr. Ziya Kazıcı:

“Tebliğde Anadolu Selçuklularının bazı kaynakları incelenmiş, daha çok yazılı kaynaklardan bahsedilerek sözlü kaynaklara daha az yer verilmiştir. Anadolu Selçukluları tarihiyle ilgili henüz Fuad Köprülü aşlamamıştır. Fütüvvetnâmeler konusu güzel incelenmiştir. Osmanlı iktisat kanunlarının kökenleri fütüvvetnâmelerde mevcuttur. Tebliğdeki diplomatik kaynaklardan kastedilen şeyin ne olduğu açıklanmalıdır. Osmanlı’da reâyâ kelimesi mevcuttur. Başlangıçta yönetilenler anlamındaki bu kelime 1850’den sonra gayri müslimler için kullanılmıştır. Melik Danişmend, Sarı Saltuk, Battal Gazi ayrı ayrı şahsiyetler mi? Yoksa aynı şahıs farklı isimlerle mi anılmaktadır?”

Prof.Dr. Ziya Kazıcı

Tebliğci Prof.Dr. Mehmet Şeker, müzakerelerle ilgili kısa bir açıklama yaparak tebliğ metninin tamamını burada okumadığını, bazı pasajları atladığını söyledi. Sözlü veriler ve kaynakların önemine işaret eden Mehmet Şeker, diplomatik kaynaklar ifadesinin de Fuad Köprülü’ye ait olduğunu ilave etti.

Oturum başkanı Prof.Dr. Hüseyin Algül tebliğci ve müzakerecilere teşekkür ettikten sonra tebliğle ilgili genel müzakereyi başlattı. Toplantıya misafir olarak katılan Prof.Dr. Mikail Bayram özetle şunları söyledi: “Türkiye Selçukluları dönemindeki arşiv günümüze kadar ulaşmamıştır. Moğol istilası bu arşivi yok etti. ‘Mecmuatu’r-Resâil’ isimli eserler Selçuklu arşivlerinden iktibaslar yapılarak oluşturulmuştur. Konya’daki Sadruddin Konevî kütüphanesi önemli bir arşivdir. Firuzâbâdî, Seyyid Şerif Cürcânî, Ak Şemseddin, Yar Ali Şirâzî gibi önemli bilginler bu kütüphaneye bizzat gelerek bazı yazma eserleri kopya etmişlerdir. Önde gelen şahsiyetlerin birbirlerine yazdıkları mektuplar önemli bir kaynaktır. Sadruddin Konevî ile Ahî Evran arasında otuzdan fazla mektup yazılmıştır.

Mevlânâ'nın mektuplarının sayısı 146'dır ve bunlar kitap olarak yayınlanmıştır. 'Makâlât' türü eserler de önemlidir. Mevlânâ'nın Mesnevîsindeki hikayeler boşa, havaya söylenmiş sözler değildir. Hepsi o dönemde yaşanan olaylar ve bazı şahıslarla ilgilidir."

Prof.Dr. Osman Çetin şunları söyledi: "Osman Gazi'nin meşhur rüya menkıbesi hususunda Nihad Sami Banarlı, Osman Gazi'nin bu rüyayı görmediği, ancak milletin Osman Gazi'ye bu rüyayı gördürttüğü kanaatindedir. Menkıbeler tarihi bir gözle değerlendirilmeye alınmalıdır. Selçukluların siyasi tarihi ile sosyal tarihi birbirinden farklıdır. Selçuklu sultanı başta olmasa da Selçuklu müesseseleri devam etmiştir." Dr. Abdurahman Daş, kendisinin Osmanlı münşeat mecmuaları üzerinde çalıştığını; sultan mektupları, ağıtlar ve kasideler ihtiva eden münşeat mecmularının önemli bir kaynak olduğunu söyledi. Prof.Dr. İsmail Yiğit ise Gazavatnâmelerin kaynak olarak gündeme gelmediğini, bunların halk kültürü bakımından önemli olduğunu belirtti.

Prof.Dr. İsmail Hakkı Göksoy şu görüşleri öne sürdü: "Selçuklu tarihi kaynaklarının çoğunluğu sözlü kaynaklardır. Bunları kullanırken dikkatli olmak gerekir. Menâkıbnâmeler ve diğer edebî eserler, o günkü toplumun halet-i ruhiyesi ve dini-sosyal hayatının görünümü açısından önemlidir. Sözlü kaynaklar diğer yazılı kaynaklarla desteklenmeli ve kaynaklar iyi değerlendirilmelidir."

Daha sonra söz alan Prof.Dr. İsmet Kayaoğlu ise şunları söyledi: "Fuad Köprülü, Fransa'daki ekonomik ve sosyal tarih ekolünün temsilcilerinden birisidir. Fuad Köprülü'nün Selçuklu tarihinin kaynaklarını yazdığı 1940'lı yıllarda bu dönemle ilgili araştırmalar çok azdı. Bugün bu makale artık çok aşmıştır. Köprülü'nün işaret ettiği kaynaklar daha sonraki yıllarda öğrencileri tarafından çalışılmıştır." Prof.Dr. Ziya Kazıcı şu görüşleri öne sürdü: "Kaynaklar kritiğe tâbi tutulmalı ve süzgeçten geçirilmelidir. Kaynak olarak Şeriyeye sicillerine mutlaka müracaat etmek gerekir. Bir devir çalışılırken o dönemin tüm özellikleri çok iyi bilinmeli, kaynaklar tenkit edilmelidir. Bibliyografyalarda yer alacak eserler türüne göre sınıflanmalıdır." Prof.Dr. Osman Çetin: "Hayat ve tarih sadece siyah-beyaz değildir, gri tonlar da vardır. Konuları bu açıdan ele almak gerekir" dedi.

İkinci oturumda son sözü alan Prof.Dr. Ahmet Turan Yüksel şunları söyledi: "Kaynaklar kendi içinde değerlendirilirken, olayları aktaran râviler de dikkate alınmalıdır. Râvilerden hareket ederek daha farklı sonuçlar elde edilebilir."

3. OTURUM:

(SERBEST MÜZAKERE)

02 Haziran 2005 Perşembe saat: 9:30-12:30

(Oturum başkanı: Prof.Dr. Ahmet Uğur)

Oturum başkanı Prof.Dr. Ahmet Uğur oturumu açarak ele alınacak konuları şu şekilde sıraladı: İlk dönem İslâm Tarihinin problemleri, İslâm Tarihi eğitiminde karşılaşılan çeşitli problemler ve İstem dergisi. Bu oturumda raportör olarak Doç.Dr. İsmail Hakkı Atçeken ve Doç.Dr. Mehmet Azimli görev yaptı.

İlk sözü alan Prof.Dr. Ziya Kazıcı, İlahiyat Fakültelerine haftada 2'şer saat İslâm Tarihi derslerinin yetmediğini ve bunun artırılması gerektiğini söyledi. Derslerde özellikle Hz. Peygamber dönemiyle ilgili harita eksikliğine temas eden Ziya Kazıcı, müşterek bir harita hazırlanmasını teklif etti.

Doç. Dr. M. Mahfuz Söylemez şunları söyledi: "İslâm Tarihinin sahasının nerede başlayıp nerede bittiğinin iyi tespit edilmesi gerekir. İslâm Tarihi metodolojisi problemi, tarih malzemesinin durumu ve arkeolojik malzemenin kullanılmaması önemli bir problemdir. Türkiye'de İslâm Tarihi kaynakları hakkında derli toplu eser eksikliği vardır. Coğrafya kaynaklarında yazarın görmediği şehirlerle ilgili verdiği bilgilerin güvenilirliği tartışmalıdır."

Prof.Dr. Ahmet Uğur

Prof.Dr. Hüseyin Algül şu görüşleri öne sürdü: "Öğrencilerin Arapça eksikliğini çözmek gerekir. Kabiliyetli öğrencilerin seçilerek kurs ve seminerler düzenlenmesi uygun olacaktır. İslâm Tarihi derslerinde görsel malzemeler kullanılmalıdır. Hz. Peygamber ve Râşid halifeler dönemi İslâm Tarihinin ayna dönemidir. Bu dönemlerle ilgili orijinal konular üretilmeli, eski eserler aşılmalıdır. Türk Cumhuriyetler ve Balkanlardan gelen yabancı uyruklu öğrencilerin Türkçe problemi çözülmeli ve konular onlara daha uygun bir müfredatla anlatılmalıdır."

Prof.Dr. Osman Zümrüt şunları söyledi: "İslâm Tarihçilerinin bu toplantısı çok önemli. 10 yıllık bir aradan sonra böyle bir toplantıyı organize eden arkadaşlara teşekkürlerimi sunuyorum. Bundan sonraki toplantılarda ne yapılacak? Öğrenci kontenjanının azaltılması konusu konuşulup tartışılmalıdır. İlahiyat Fakültelerinin bugün içinde bulunduğu konumunun nasıl düzeltileceği konuşulmalıdır."

Prof.Dr. Rıza Savaş şu görüşleri öne sürdü: "Daha önceki Kayseri ve İstanbul'daki toplantılardan nasıl bir sonuç çıktığını bilemiyoruz. Hâlâ 10 yıl önceki şeyleri mi konuşuyoruz? İlk dönem İslâm Tarihindeki çalışmaların değeri ve niteliğinin yeterliliği dikkate alınmalıdır. Bu çalışmalarını dünya piyasasına sunup sunamayacağımızı konuşmalıyız. Nerede olduğumuzu bilirse bundan sonra neler yapabileceğimize daha iyi karar verebiliriz. Bundan sonraki toplantılarda daha somut, belli dönemlere ait konular tartışılabilir."

Prof.Dr. Osman Çetin ise bu tip toplantılarının amacının tanışmak ve kaynaşmak olduğunu, bizim çalışmalarını değerlendirecek jüri olmadığımızı söyledi.

Doç.Dr. Hanefi Palabıyık, Ortaçağ çalışmalarının stratejik yönü, farklı branşlarda değişik yönleriyle ele alınan parçalanmış Peygamber tasavvuru, Kur'an-ı Kerim'den kopuk çalışmalar yapılması ve tarihî malzemeye eleştirel yaklaşım eksikliği vb. problemleri belirtti.

Prof.Dr. İsmet Kayaoğlu şunları söyledi: "İlk dönem İslâm Tarihi klasik kalıplardan kurtarılmalıdır. Tarihî dönemleri bırakıp müessese, teşkilat veya bir tema çalışılmalıdır. Klasik tasniften kurtulmalı, çağımıza ve topluma yararlı konular ele alınmalıdır." Prof.Dr. Osman Çetin, İslâm Tarihi derslerinde slayt, bilgisayar ve vcd gibi görsel malzemenin önemine temas ederek bilgisayarın artık sınıflara girmesi gerektiğini söyledi.

Doç.Dr. Mustafa Ağıрман, hem akademisyen, hem de öğretmenlik yönümüz olduğunu söyleyerek ders kitaplarında harita, şekil ve şehirler arasındaki mesafeler olması gerektiğini ifade etti. İslâm Tarihi lisans dersleri için ders kitabı eksikliğine işaret eden Mustafa Ağıрман ayrıca yurt dışı seyahatleri ve toplu umre ziyareti organize edilmesi teklifinde bulundu.

Doç.Dr. İsmail Hakkı Atçeken şu görüşleri öne sürdü: "Lisans dersleri arasında yer alan İslâm Tarihi, İslâm Medeniyeti Tarihi, Uygarlık Tarihi, Türk Tarihi ve Kültürü derslerinin konuları ve sınırları iyi tespit edilmelidir. Endülüs tarihiyle ilgili konular derslerde yeterince incelenmemektedir. Lisans ve Lisansüstü derslerde Endülüs tarihi ve medeniyeti hakkında daha çok durulmalıdır. Anlatılan konularla ilgili imkan nispetinde birkaç tane belgesel veya film izlettirilmesi, görsel malzemenin kullanılması öğrencinin ilgisini artırmakta ve dersi daha verimli hale getirmektedir."

Yrd.Doç.Dr. Mustafa Demirci şunları söyledi: "Tarih dersleri anlatımında sosyal hayat ihmal edilmemelidir. İsimlere ve tarihlere boğulmuş bir tarih anlatımı yerine gündelik hayata, ilim kültür hayatına daha çok yer veren bir metod benimsenmelidir. İdealize edilmiş ve fazla abartılmış bir İslâm Tarihi anlatıyoruz."

Doç.Dr. M.Bahaüddin Varol, çeşitli haritaların taranarak projeksiyon cihazıyla derste öğrenciye gösterilebileceğini söyleyerek öğretim elemanları arasında data alışverişi yapılması teklifinde bulundu.

Yrd.Doç.Dr. Sıddık Ünalın, derslerin daha cazip hale getirilmesi ve harita eksikliğinin giderilmesinin gerektiğini söyleyerek İslâm tarih felsefesi kitabının eksikliğine dikkat çekti.

Prof.Dr. Nesimi Yazıcı, "İslâm Medeniyetinden Seçmeler (Görünümler)" adlı müşterek hazırlanacak 3-4 ciltlik bir kitabın hazırlanmasını teklif etti.

Prof.Dr. İsmail Hakkı Göksoy şunları söyledi: "İslâm Tarihinin sınırları iyi tespit edilmelidir. Kuru bir siyasi tarih yerine sosyal, dinî, kültürel durum hakkında da bilgiler verilmelidir. Ders kitabı konusunda ciddi eksiklikler vardır. 'İslâm Medeniyeti Tarihi' dersi sadece 'Kurumlar Tarihi' olarak okutulmamalıdır."

Prof.Dr. Mehmet Şeker, İzmir'de 3 yıldır aktif metod uyguladıklarını ve Anabilim dalındaki hocaların senaryolar üreterek katkıda bulduklarını söyledi.

Mehmet Şeker, ortak çalışmalar yapılması gerektiğini, hem halk için, hem de akademik kaygı ile yazılacak kitaplara ihtiyaç olduğunu ifade etti. İzmir’de bazı öğretim elemanlarının ortak bir harita hazırladıklarını söyleyen Mehmet Şeker İslâm Tarihi derneği kurulmasını teklif etti.

Dr. Abdurrahman Daş, azınlıklar meselesinin son yıllarda doğu ve güney doğu Anadolu’da sık sık gündeme getirildiğini belirterek bu konunun iyi incelenip anlatılması gerektiğini söyledi. Doç.Dr. Kasım Şulul da bazı yayınlarda ve toplantılarda doğu ve güney doğu Anadolu’daki Hıristiyan topluluklara aşırı vurgu yapıldığına dikkat çekti.

Tanışma ve kaynaşmaya vesile olan bu tip toplantıların geleneksel hale gelmesi ve her yıl farklı bir şehirde yapılması çeşitli öğretim elemanları tarafından teklif edildi. Aynı şekilde Konya toplantısının çok güzel geçtiği, bu kusursuz organizasyon için emeği geçen Prof.Dr. Ahmet Önkal, Prof.Dr. M.Ali Kapar ve İslâm Tarihi Anabilim dalındaki diğer elemanlara teşekkür etmek gerektiği farklı öğretim elemanlarıncaya ifade edildi.

Bir yıl sonraki toplantının 2006 yılı Haziran ayının ikinci haftasında Bursa’da yapılması kararlaştırıldı. Toplantının Konya’da olduğu gibi iki tebliğci, 4 müzakereciden oluşan iki oturum ve serbest müzakereden oluşan bir oturum olmak üzere toplam 3 oturum halinde yapılması teklif edildi. Bursa toplantısının konusu için çeşitli teklifler öne sürüldü. Bu öneriler şunlardır:

“İslâm Tarihinde azınlıklar”.

“İslâm Tarihinde gayr-i müslimlerle ilişkiler”

“Osmanlı döneminde Bursa”

“İslâm Tarihinin dönemleri”

“İslâm Tarihi metodolojisi”

“İslâm Tarihinin problemleri”

“İslâm Tarihçilerinin buluşması ve gündemdeki konuların değerlendirilmesi”

Prof.Dr. Ahmet Önkal’ın teklifiyle gelecek yılki toplantının konusunun belirlenmesi yetkisinin Bursa’daki İslâm Tarihi Anabilim dalına verilmesi oylandı ve bu öneri oybirliği ile kabul edildi.

Daha sonra İstem dergisi ile ilgili görüşmelere geçildi. Derginin editörü olan Prof.Dr. M. Ali Kapar, İSTEM (İslâm Sanat, Tarih, Edebiyat ve Müsıkisi) dergisi hakkında kısa bilgi verdi. Prof.Dr. M. Ali Kapar, İstem dergisinin ikinci yılını doldurduğunu, şu ana kadar 4 sayısının yayınlandığını, 5.sayısının da kısa süre içinde çıkacağını, her yıl iki sayıdan birisinin konulu sayı olduğunu söyledi. M. Ali Kapar, derginin hakemli olduğunu, yazıların 3 hakeme gönderildiğini ve hakem raporlarına göre yayınlanıp-yayınlanmamasına karar verildiğini, sadece İslâm Tarihi alanında değil, İslâm sanatları, edebiyat ve müsiki alanında yazılar yayınlandığını belirtti. M. Ali Kapar, İstem dergisinin Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Bölümündeki öğretim elemanlarının katkısıyla

çıkıldığını, derginin Konya dışında daha iyi tanıtılmasına ve gönderilecek yazılarla desteklenmesine ihtiyaç duyulduğunu söyleyerek konuşmasını tamamladı.

İSTEM dergisi konusunda söz alan çeşitli öğretim elemanları derginin önemine, gerekliliğine ve yayın hayatına devam etmesine olan ihtiyaca dikkat çektiler. Türkiye’de alanında yayınlanan ilk bölüm dergisi olma özelliğine sahip olan derginin, önemli bir boşluğu doldurduğu belirtildi. Dergiye mutlak surette destek verilmesi gerektiği ifade edilerek derginin müessesleşmesi önerildi. Ayrıca derginin imkan nispetinde baskı kalitesinin artırılması ve her sayıda daha önce vefat etmiş hocaların “Vefeyât” başlığı altında incelenmesi teklif edildi.

Daha sonra Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi dekanı Prof.Dr. Ahmet Önkal toplantıyı değerlendiren bir kapanış konuşması yaparak katılımcılara teşekkür etti. Toplantı, Yrd.Doç.Dr. Sıddık Ünalın’ın okuduğu Kur’an-ı Kerim tilaveti ile sona erdi. Öğle yemeği için topluca Selçuk Üniversitesi Alaaddin Keykûbad kampüsüne gidildi. Yemekten sonra sırasıyla Mevlânâ Müzesi, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi ve Alaaddin Camii’ne gezi düzenlendi.

Tanışma, kaynaşma ve İslâm Tarihi alanındaki bazı problemlerin tartışılması amacıyla düzenlenen “İslâm Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Elemanları Toplantısı”, yaklaşık on yıl önceki Kayseri toplantısından sonraki ilk toplantı olmasının yanısıra, farklı üniversitelerden toplam 45 civarında İslâm tarihi öğretim elemanını bir araya toplaması açısından da çok önemli bir organize olmuştur. İki gün devam eden, samimi ve sıcak bir ortamda geçen üç oturumda İslâm Tarihi eğitimi, Lisans ve Lisansüstü derslerdeki problemler, tezlerdeki genel panorama, ilk dönem İslâm Tarihi ve Türk Tarihinin bazı problemleri tartışılmıştır. Son 20 yıl içinde İlahiyat Fakültelerindeki İslâm Tarihi alanında yapılan Lisansüstü tezler değerlendirilmiş, ortaya çıkan bazı problemlerin çözümü için çeşitli öneriler dile getirilmiştir.

Daha önce yapılmış olan ve yapılmakta olan tezlerin takibi ve bilgilerin güncellenmesi için teklif edilen bilgi merkezi kurulması, web sayfası açılması ve diğer bazı önerilerin gerçekleşmesi için öncelikli olarak kişisel fedakarlıklara, somut adımlara ve her fakülteden bir öğretim elemanının görevlendirilmesine ihtiyaç vardır. Bunlar sağlanmadığı takdirde bu önerilerin pratiğe geçmesi zor gözükmektedir.

Oturumlar ve diğer faaliyetlerin organizesi konusunda başarılı bulunarak kendilerine teşekkür edilen Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi Anabilim Dalı öğretim elemanları, böylesine güzel, samimi ve hoş bir toplantıya ev sahipliği yapmanın gururunu ve onurunu yaşamaktadırlar. Bu toplantıların geleneksel hale gelerek her yıl farklı bir şehrimizde yapılmasını yürekten arzu etmekteyiz.

1-2 Haziran 2005/Konya İslam Tarihi Öğretim Elemanları Toplantısı Katılımcıları toplu halde.